

FACITLISTE

At sætte tegn, side 17

- A. Det regner(,) så jeg går hjem nu.
 B. Jeg går hjem nu(,) fordi det regner.
 C. Fordi det regnede, gad vi ikke mere.
 D. Vi løb(,) da regnen begyndte.
 E. Vil du ringe(,) når du er kommet hjem?
 F. Når du er kommet hjem, vil du så ringe til mig?
 G. Hvis du har glemte din madpakke, kan du få et stykke af mig.
 H. Du kan få et stykke af mig(,) hvis du har glemte din madpakke.
 I. Det er tre år siden(,) vi sidst så hinanden.
 J. Han fik jobbet(,) da de manglede en god sælger.
 K. Da de manglede en god sælger, fik han jobbet.
 L. Han sagde(,) at han ville besøge os (,) når(,) han kom til Jylland.

At sætte tegn, side 17

- A. Han sled og slæbte, men lige lidt hjalp det.
 B. Enten er han forsinket, eller også er der sket noget.
 C. Du skal hjælpe mig, for jeg kan ikke finde ud af det.
 D. Fuglen kunne ikke flyve, for den havde brækket en vinge.
 E. Sopranen synger, og pianisten akkompagnerer.

At sætte tegn, side 18

- A. Ring(,) hvis det bliver regnvejrr.
 B. Tro(,) hvad du vil.
 C. Det blæste, haglede og var hundekoldt
 D. Han har ingen idé om(,) hvor mange af dem der vil med.
 E. Vi ved ikke(,) hvilke af de nye elever der kommer i elevrådet.
 F. Jeg gik(,) fordi hun havde bedt om at være alene.
 G. Hun havde glemte sit penaltus med blyanter, viskelæder og lineal.

At sætte tegn, side 18

Ekspeditionen havde nået Churchillflodens munding i Hudsonbugten. Her valgte Jens Munk at overvintre. I slutningen af juni 1620 brød isen op. De tre overlevende kravlede rundt på alle fire for at finde rødder i jorden. Det lykkedes dem også at fange 6 ørreder.

At finde sætningsled, side 19

- A. Ekspeditionen havde nået Churchill-
 ×   ○ — ○
 flodens munding i Hudsonbugten.
 B. Her valgte Jens Munk at overvintre.
 ○   ×
 C. I slutningen af juni 1620 brød isen op.
 ○   ×
 D. De tre overlevende kravlede rundt på
 ——— × ——— ○
 alle fire for at finde rødder i jorden.
 E. Det lykkedes dem også at fange 6
 ×   ○
 ørreder.

At rette en tekst, side 20

- A. Langt de fleste opdagelsesrejser blev betalt af konger og dronninger.
 B. De ville med i kapløbet om fjerne kolonier.
 C. Handel med kaffe, tobak og krydderier kunne kaste formuer af sig.

At rette en tekst, side 21

- A. Langt de fleste opdagelsesrejser blev betalt af konger og dronninger.
 B. De ville med i kapløbet om fjerne kolonier.
 C. Handel med kaffebønner, tobaksplanter og stærke krydderier kunne kaste formuer af sig.

At rette en tekst, side 22

- A. Jeg vil gerne abonnere på avisen.
 B. Han har altid ventet meget længe på hende.
 C. Det kan være svært at høre, når man mange taler.
 D. Vil du aflevere pakken?

At bruge rigtig form, side 25

Jens Munk fik hurtigt fat i noget (tør) tørt krudt og fik ild på en (lunte) lunt, som han fyrede af hen over (hoved)hovedet på den (rædselsslagen)rædselsslagne bonde. (Skræmmeskud) Skræmmeskuddet fik (bonde) bonden til at sejle tilbage og hjælpe med at fortøje skibet. Det (langvarig) langvarige togt var slut. Uden de ønskede (resultat)resultater.

Jens Munk – en dansk eventyrer

TEKSTDIKTAT

Blandt verdenshistoriens opdagelsesrejsende / er der både danske / og andre nordiske ledere / af store ekspeditioner / . /

INDSÆTNINGSDIKTAT

Drømmen om at finde søvejen til Østen /gennem Nordvestpassagen / er en 500-årig beretning / med mange meneskelige ofre. / Blandt de mere kendte er den dansk-norske Jens Munk / og hans besætning./

Også den danske kong Christian d. IV drømmer om at finde en hurtigere søvej til Indien, / end den der passerer Sydafrika. /I 1619 sender han søofficeren Jens Munk afsted, / for han har overbevist kongen om, / at ekspeditionen kan klares for 5000 rigsdaler. / Kongen giver ham kommandoen over to skibe, Enhjørningen og Lamprenen, og 61 mand. /

Søndag den 9. maj 1619 er skibe, sømænd og proviant parate til den store ekspedition. / Men et år senere er kun to mand – foruden Jens Munk – i live. / Mangelsygdommen skørbug har taget livet af 59 sømænd. / Jens Munk har ellers sørget for / at sende sine folk i land for at proviantere / multebær, enebær, stikkelsbær og andre frugter, / som indeholder C-vitamin / Men en hård og lang vinter uden frugt og grønt tager livet af søfolkene.

Ekspeditionen er nået til Churchillflodens munding i Hudsonbugten, / og her overvintrer Jens Munk. / Det er ikke længere muligt at skaffe friske bær fra kysten, som er dækket af is og sne. /Først i slutningen af juni 1620 bryder isen op, / og de tre overlevende kravler rundt for at finde rødder i jorden. / Det lykkes dem også at fange 6 ørreder. /

Efter ufattelige anstrengelser får de slæbt Lamprenen fri af isen. / Turen går hjemad, men efter et døgn sidder de atter fast i isen, / der blokerer den indre del af Hudsonbugten. / Hele tiden ændrer de kursen på grund af is, / og endelig den 18. august har de kurs mod sydspidsen af Grønland. /Tre dage med vindstille / afløses af en pludselig opstået storm. / De tre mænd når ikke at få sejlene ned, / og Jens Munk fortsætter den afsindige sejlads med sine to mænd. / De får rigget et nødsejl til, /og endelig den 20. september 1620 kan de se den norske kyst. /

Med kun to mand er det lykkedes Jens Munk at føre Lamprenen tilbage / fra bunden af Hudsonbugten, omkring Grønland over Atlanten til Bergen i Norge. / En fantastisk bedrift som dog ikke imponerer kongen. / Søvejen blev nemlig ikke fundet, en hel besætning omkom og en kostbar fregat efterladt. /

Der skulle gå omkring 300 år / før det første skib i 1907 navigerer nord om Amerika.

Angivelse i parenteser

1	Almindelige lydrette ord
2	ikke-lydrette ord fx med stumme bogstaver
3	Sværere ord og ord med vanskelige endelser
4	Meget svære ord eller andre svære staveproblemer

Tekstdiktat

- opdagelsesrejsende (3)
- både (1)
- danske (1)
- andre (1)
- nordiske (2)
- ledere (2)
- store (1)
- ekspeditioner (3)

Indsætningsdiktat

- søvejen (2)
- Nordvestpassagen (3)
- 500-årig (4)
- menneskelige (2)
- dansk- norske (4)
- besætning (2)
- hurtigere (3)
- passerer (3)
- af sted (2)
- har overbevist (2)
- kan klares (2)
- kommandoen (3)
- proviant (3)
- senere (1)
- skørbug (3)
- sørget for (2)
- proviantere (3)
- stikkelsbær (2)
- C-vitamin (4)
- frugt og grønt (2)
- munding (2)
- overvintrer (4)
- kysten (2)
- slutningen (2)
- overlevende (3)
- ørreder (3)
- ufattelige (3)
- døgn (1)
- blokerer (3)
- ændrer (3)
- sydspidsen (2)
- vindstille (3)
- pludselig (1)
- sejlene (2)
- sejlads (3)
- rigget (3)
- september (3)
- lykkedes (3)
- Atlanten (2)

- imponerer (3)
- fregat (1)
- omkring (1)
- navigerer (3)

Ét eller flere ord små og store bogstaver

- søndag
- maj
- klargjort
- gudstjeneste
- søfolkene
- Holmens Kirke
- Derefter
- anført
- fanebæreren
- Christian den Fjerdes / IV's / 4.'s
- orlogsflag
- om bord
- Samtidig
- massevis
- opstillet
- byggepladsen
- Knippelsbro

Punktum og sætningsled

- ... til Brasilien. Skibet ...
- ... og sat i brand. Den 12-årige ...
- ... på kysten. Efter 4 år i ...
- ... tilbage til København. Han talte ...
- ... spansk og hollandsk.
- Skibet blev overfaldet ... og sat
×   ○
- Den 12-årige Jens Munk blev ....
sat
○
- Efter 4 år i Brasilien vendte han i 1598   ○   ×
- Han talte nu flydende portugisisk og kunne klare sig på
×   ○
○—○
spansk og

Komma

- ... gammel(,) blev ...
- ... lensbønder, bedrageri og hor ...
- Ingen kommaer
- ... erfarede(,) at hans far ...
- ... majestæten(,) hvor han krævede ...
- ... tre herregårde, en del bondegårde og et len ...
- Ingen kommaer
- ... mellem Estland, Polen, Holland og Spanien.

- ... gode penge, og i 1605 fik han ...
- ... en engelsk kaptajn, som i et forsøg ...
- Ingen kommaer

Fra nutid til datid

- fik
- gik
- kom
- sårede
- stak
- måtte
- henvendte
- hånede
- afgjorde
- skulle

Rigtig form

- befalede
- vendte
- hans
- længst
- ham
- flyttet
- forlangte
- efterladte
- svækket
- proviantlister
- bad
- varmt
- nødvendige
- opgives

Ret en tekst

- fortsatte
- danske
- at
- alligevel
- nøjes
- næstkommanderende
- vige
- såret
- ankom
- bæres
- sit
- juni
- af

Ordklasser

- adjektiv/tillægsord norsk
- verbum/udsagnsord mødte
- pronomen/ stedord han
- præposition/forholdsord ud
- adjektiv/tillægsord tandløse
- verbum/udsagnsord skræmmende
- adverbium/biord væk
- præposition/forholdsord fra
- adverbium/biord hurtigt
- pronomen/ stedord noget

- 136. konjunktion/bindeord så
- 137. adverbium/biord
- 138. konjunktion/bindeord
- 139. pronomer/ stedord
- 140. substantiv/navneord
- 141. verbum/udsagnsord

Oplæsningstekster**TEKSTDIKTAT**

Blandt verdenshistoriens opdagelsesrejsende / er der både danske / og andre nordiske ledere / af store ekspeditioner /.

INDSÆTNINGSDIKTAT

Drømmen om at finde søvejen til Østen / gennem Nordvestpassagen / er en 500-årig beretning / med mange menneskelige ofre. / Blandt de mere kendte er den dansk-norske Jens Munk / og hans besætning./

Også den danske kong Christian d. IV drømmer om at finde en hurtigere søvej til Indien, / end den der passerer Sydafrika. / I 1619 sender han søofficeren Jens Munk af sted, / for han har overbevist kongen om, / at ekspeditionen kan klares for 5000 rigsdaler. / Kongen giver ham kommandoen over to skibe, *Enhjørningen* og *Lamprenen*, og 61 mand. /

Søndag den 9. maj 1619 er skibe, sømænd og proviant parate til den store ekspedition. / Men et år senere er kun to mand - foruden Jens Munk - i live. / Mangelsygdommen skørbug har taget livet af 59 sømænd. / Jens Munk har ellers sørget for / at sende sine folk i land for at proviantere / multebær, enebær, stikkelsbær og andre frugter, / som indeholder C-vitamin. / Men en hård og lang vinter uden frugt og grønt tager livet af søfolkene. Ekspeditionen er nået til Churchillflodens munding i Hudsonbugten, / og her overvintrer Jens Munk. / Det er ikke længere muligt at skaffe friske bær fra kysten, som er dækket af is og sne. / Først i slutningen af juni 1620 bryder isen op, / og de tre overlevende kravler rundt for at finde rødder i jorden. / Det lykkes dem også at fange 6 ørreder. / Efter ufattelige anstrengelser får de slæbt *Lamprenen* fri af isen. / Turen går hjemad, men efter et døgn sidder de atter fast i isen, / der blokerer den indre del af Hudsonbugten. / Hele tiden ændrer de kursen på grund af is, / og endelig den 18. august har de kurs mod sydspidsen af Grønland. / Tre dage med vindstille / afløses af en pludselig opstået storm. / De tre mænd når ikke at få sejlene ned, / og Jens Munk fortsætter den afsindige sejlads med sine to mænd. / De får rigget et nødsejl til, / og endelig den 20. september 1620 kan de se den norske kyst. / Med kun to mand er det lykkedes Jens Munk at føre *Lamprenen* tilbage / fra bunden af Hudsonbugten, omkring Grønland over Atlanten til Bergen i Norge. / En fantastisk bedrift som dog ikke imponerer kongen. / Søvejen blev nemlig ikke fundet, en hel besætning omkom og en kostbar fregat efterladt. /

Der skulle gå omkring 300 år / før det første skib i 1907 navigerer nord om Amerika.